

วิธีแก้ปัญหาคความขัดแย้งในสังคมไทย

ด้วยการสมานฉันท์แนวพุทธ

□ ศ.พิเศษอดิศักดิ์ ทองบุญ
ราชบัณฑิต

ความนำ

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าในสังคมไทยปัจจุบัน ไม่มีปัญหาใดยิ่งใหญ่และรุนแรงเท่าปัญหาคความขัดแย้งทางความคิดเห็นกันทั้งในด้านสังคม การเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลให้เกิดความแตกแยกเป็นฝักฝ่ายอย่างชัดเจน และก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสงบสุขของสังคมเกือบจะทุกด้าน เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการปกครองบ้านเมือง รวมทั้งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจอยู่ในปัจจุบัน

ปัญหาดังกล่าวนี้นี้ แม้มีผู้หวังดีเสนอทางแก้ไขแนวสมานฉันท์ ให้รัก-สามัคคีกันหลายแนวมาแล้วก็ตาม แต่ยังไม่เป็นผลเป็นรูปธรรมที่ทำให้ยุติความขัดแย้งลงได้ ในทางตรงกันข้าม กลับทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น เช่น ในงานวันมาฆบูชาของสภาองค์การพระพุทธศาสนา ณ ห้องสนามหลวง กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ที่ผ่านมา ขณะที่พุทธศาสนิกชนจำนวนมาก นั่งฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์อยู่ในมณฑลพิธีนั้น ได้มีเสียงจากเครื่องขยายเสียงสอดแทรกเข้ามารบกวนเป็นระยะๆ เสียงนั้นประกาศว่า “พวกเราขออำนาจอธิปไตยของเราไป และได้ออกกฎหมายมาฆ่าพวกเรา ขอให้พวกเราฆ่าพวกเขาทันทีที่ฆ่าได้”

ท่ามกลางความขัดแย้งทางความคิดเห็นของคน ๒ ฝ่ายนี้ ยังมีชาวสังคมจำนวนมากที่วางตัวเป็นกลาง หรือที่มักเรียกกันว่า “พลังเงียบ” คนเหล่านี้ต่างเฝ้ามองอย่างมีความหวังว่า ปัญหาดังกล่าวจะยุติลงด้วยดีโดยมีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลผู้หวังดีต่อประเทศชาติอย่างจริงจัง มาช่วยประนีประนอมให้เรื่องร้ายกลายเป็นดีในที่สุด เพราะเชื่อว่า “อยุธยาไม่สิ้นคนดี”

ผู้เขียนเชื่อว่า ผู้หวังดีต่อประเทศชาติอย่างจริงจังโดยไม่มีผลประโยชน์ส่วนตนแอบแฝงนั้นมิใช่เป็นจำนวนมาก ถ้าได้รับแรงบันดาลใจที่ดีและมั่นใจได้ ท่านเหล่านั้นจะรวมพลังกันทำเรื่องร้ายให้กลายเป็นดีได้ตามที่หวัง ผู้เขียนยังเชื่อต่อไปว่า เพราะประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็น

รากฐานทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตของประชาชนชาวไทยมายาวนาน ชาวไทยส่วนใหญ่ในปัจจุบันปฎิญาณตนเป็นพุทธมามกะ นับถือพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า และ พระสังฆเจ้า เป็นที่พึ่งที่ระลึก และดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่แล้ว ถ้านำพุทธวิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่ทรงแสดงแก่พระภิกษุสงฆ์มาประยุกต์ใช้กับปัญหาดังกล่าวน่าจะทำให้สังคมไทยยอมรับได้และช่วยเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้หวังดีทั้งหลายได้ทำเรื่องร้ายให้กลายเป็นดีสืบตามความหวังของสังคม

ผู้เขียนจึงขอเสนอวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยการสมานฉันท์ตามแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ใน **กัณติสูตร**^๑ คัมภีร์มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสกั พระไตรปิฎก เล่ม ๑๔ เพื่อเป็นแนวพิจารณาของผู้หวังดีต่อประเทศชาติต่อไป

เนื้อความโดยย่อของกัณติสูตร

กัณติสูตร แปลว่า “พระสูตรที่ว่าด้วยภิกษุคิดอย่างไรในพระพุทธเจ้า” คือกล่าวถึงวิธีแก้ปัญหาคความขัดแย้งกันของภิกษุทั้งหลาย พระพุทธองค์ทรงแสดงพระสูตรนี้แก่ภิกษุทั้งหลาย ขณะประทับอยู่ ณ ป่าชฎวันเป็นสถานที่บวงสรวงพลีกรรม เขตกรุงกุสินารา แคว้นมัลละ โดยตรัสถามนำให้ภิกษุเหล่านั้นคิดตอบคำถาม คำถามและคำตอบมีดังนี้

ตรัสถาม : ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายมีความคิดอย่างไรในเราบ้างหรือไม่ ว่า “พระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่งจีวร พระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่งบิณฑบาต พระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่งเสนาสนะ หรือพระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่ง(ความสุขใน)ภพน้อยและภพใหญ่ ด้วยอาการอย่างนี้”

ทูลตอบ : ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลายไม่มีความคิดในพระผู้มีพระภาคอย่างนี้เลย ว่า “พระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่งจีวร พระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่งบิณฑบาต พระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่งเสนาสนะ หรือพระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่ง (ความสุขใน) ภพน้อยและภพใหญ่ ด้วยอาการอย่างนี้”

^๑ ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๔-๔๐/๔๓-๔๙

ตรัสถาม : ... ถ้าเช่นนั้น เธอทั้งหลายมีความคิดอย่างไรในเราเล่า

ทูลตอบ : ข้าพระองค์ทั้งหลายมีความคิดในพระผู้มีพระภาคอย่างนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคทรงมีความเอ็นดู แสวงหาประโยชน์เกื้อกูล อาศัยความอนุเคราะห์ จึงทรงแสดงธรรม”

พระพุทธองค์ทรงรับรองว่า เป็นความคิดเห็นที่ชอบ จากนั้นทรงยกประเด็นปัญหาความคิดเห็นขัดแย้งกันในหมู่สงฆ์มาให้ภิกษุเหล่านั้นคิดหาวิธีแก้ไขรวม ๓ ประเด็น คือวิธีระงับความเห็นขัดแย้งในการอธิบายธรรม วิธีกล่าวหาผู้ต้องอาบัติ (ผู้ล่วงละเมิดพระวินัย) และวิธีระงับความแตกสามัคคี

๑. วิธีระงับความเห็นขัดแย้งในการอธิบายธรรม

พระพุทธองค์ตรัสว่า ธรรมที่ควรรู้ยิ่งที่พระองค์ทรงแสดงแก่ภิกษุทั้งหลายมี ๓๗ ประการ (ซึ่งเรียกว่า **โพธิปักขิยธรรม** คือธรรมที่เป็นฝ่ายแห่งความตรัสรู้ หรือธรรมที่เกื้อหนุนแก่อริยมรรค) ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ สัมมปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ และอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้ภิกษุทั้งหมดสามัคคีกัน ร่วมใจกัน ตั้งใจศึกษา อย่าวิวาทกัน

ทรงตั้งประเด็นขึ้นว่า ถ้าภิกษุ ๒ พวก มีความเห็นต่างกัน มีวาทีต่างกันในการอธิบายธรรมเหล่านั้น ควรปฏิบัติอย่างไร ทรงแนะนำให้ภิกษุผู้เป็นกลางทำหน้าที่ระงับความขัดแย้งดังต่อไปนี้

(๑) ถ้าเห็นว่า ภิกษุ ๒ พวก มีความเห็นขัดแย้งกันทั้งโดยอรรถ (อธิบายความหมายต่างกัน) และโดยพยัญชนะ (ใช้คำศัพท์ต่างกัน) พึงจำข้อขัดแย้งนั้นว่า ภิกษุเหล่านั้นยึดถือผิดโดยอรรถอย่างไรและยึดถือผิดโดยพยัญชนะอย่างไร จากนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในแต่ละพวกที่เห็นว่าพอจะแนะนำ ทำความเข้าใจกันได้โดยง่าย แล้วชี้แจงให้เข้าใจถูกต้องตามหลักธรรมเหล่านั้นว่า ทั้ง ๒ พวกเห็นผิดทั้งโดยอรรถและโดยพยัญชนะ ขออย่าได้วิวาทกัน

(๒) ถ้าเห็นว่า ภิกษุ ๒ พวก มีความเห็นขัดแย้งกันโดยอรรถ เห็นตรงกันโดยพยัญชนะ พึงจำข้อขัดแย้งนั้นว่า ภิกษุเหล่านั้นยึดถือผิดกันโดยอรรถอย่างไร ยึดถือถูกต้องโดยพยัญชนะอย่างไร จากนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในแต่ละพวกที่เห็นว่าพอจะแนะนำทำความเข้าใจกันได้โดยง่าย แล้วชี้แจงให้เข้าใจถูกต้องตามหลักธรรมเหล่านั้นว่า ทั้ง ๒ พวกเห็นผิดกันโดยอรรถ เห็นตรงกันโดยพยัญชนะ ขออย่าได้วิวาทกัน

(๓) ถ้าเห็นว่า ภิกษุ ๒ พวกมีความเห็นตรงกันโดยอรรถ เห็นขัดแย้งกันโดยพยัญชนะ พึงจำข้อขัดแย้งนั้นว่า ภิกษุเหล่านั้นยึดถือถูกต้องโดยอรรถอย่างไร ยึดถือผิดโดยพยัญชนะอย่างไร จากนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในแต่ละพวกที่เห็นว่าพอจะแนะนำทำความเข้าใจกันได้โดยง่าย แล้วชี้แจงให้เข้าใจถูกต้องตามหลักกรรมเหล่านั้นว่า ทั้ง ๒ พวกเห็นตรงกันโดยอรรถ เห็นผิดกันโดยพยัญชนะซึ่งเป็นเรื่องเล็กน้อย ขออย่าได้วิวาทกัน

(๔) ถ้าเห็นว่า(จริงๆแล้ว) ภิกษุ ๒ พวก มีความเห็นตรงกันทั้งโดยอรรถ และโดยพยัญชนะ พึงจำข้อที่ภิกษุเหล่านั้นยึดถือถูกต้องตรงกัน จากนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในแต่ละพวกที่เห็นว่าพอจะแนะนำทำความเข้าใจกันได้โดยง่าย แล้วชี้แจงให้เข้าใจถูกต้องตามหลักกรรมเหล่านั้นว่า ทั้ง ๒ พวก เห็นตรงกันทั้งโดยอรรถและโดยพยัญชนะ ขออย่าได้วิวาทกันเลย

๒. วิธีกล่าวหาผู้ต้องอาบัติ

พระพุทธเจ้าตรัสว่า เมื่อภิกษุทั้งหลายสามัคคีกัน รวมมือกัน ไม่วิวาทกัน ตั้งใจศึกษากรรมเหล่านั้นอยู่ ถ้ามีภิกษุรูปใดรูปหนึ่งต้องอาบัติ(ล่วงละเมิดพระวินัย) ภิกษุทั้งหลายควรปฏิบัติอย่างไร ทรงแนะนำให้มีภิกษุผู้เป็นกลางทำหน้าที่กล่าวหาผู้ต้องอาบัติ ดังต่อไปนี้

(๑) ไม่ควรกล่าวหาภิกษุรูปนั้นด้วยข้อกล่าวหาในเรื่องนั้นทันที ควรพิจารณาบุคคลก่อนว่า “ความไม่ลำบากจักมีแก่เรา และความไม่ขัดใจจักมีแก่บุคคลอื่น(ผู้ต้องอาบัติ) เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่ผูกโกรธ ไม่ดื้อรั้น สละคืน(ยอมรับและทำตาม)ได้ง่าย และเราสามารถจะให้เขาออกจากอกุศล(อาบัติ) แล้วให้ดำรงอยู่ในกุศล(ความไม่มีอาบัติ)ได้ ด้วยอาการอย่างนี้” ถ้ามีความเห็นอย่างนี้ ก็ควรกล่าวหา

(๒) มีความเห็นว่า “ความไม่ลำบากจักมีแก่เรา แต่ความขัดใจจักมีแก่บุคคลอื่น เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธ ดื้อรั้น แต่สละคืนได้ง่าย และเราสามารถจะให้เขาออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้ เรื่องความขัดใจของบุคคลอื่นนี้ เป็นเรื่องเล็กน้อย ส่วนเรื่องที่เราสามารถจะให้เขาออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้นั้นเป็นเรื่องใหญ่กว่า” ถ้ามีความเห็นอย่างนี้ ก็ควรกล่าวหา

(๓) มีความเห็นว่า “ความลำบากจักมีแก่เรา แต่ความไม่ขัดใจจักมีแก่บุคคลอื่น เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่ผูกโกรธ แต่ดื้อรั้น สละคืนได้ยาก ถึงอย่างนั้นเราก็สามารถให้เขาออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้ เรื่องความลำบากของเราเป็นเรื่องเล็กน้อย ส่วนเรื่องที่

เราสามารถจะให้เขาออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้นั้นเป็นเรื่องใหญ่กว่า” ถ้ามีความเห็นอย่างนี้ ก็ควรกล่าวหา

(๔) มีความเห็นว่า “ความลำบากจักมีแก่เราด้วย ความขัดใจจักมีแก่บุคคลอื่นด้วย เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธ ตีอรั้น สละคืนได้ยาก แต่เราสามารถจะให้เขาออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้ เรื่องความลำบากของเรา และความขัดใจของบุคคลอื่นเป็นเรื่องเล็กน้อย ส่วนเรื่องที่เราสามารถจะให้เขาออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้นั้นเป็นเรื่องใหญ่กว่า” ถ้ามีความเห็นอย่างนี้ ก็ควรกล่าวหา

(๕) มีความเห็นว่า “ความลำบากจักมีแก่เราด้วย ความขัดใจจักมีแก่บุคคลอื่นด้วย เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธ ตีอรั้น สละคืนได้ยาก และเราก็ไม่สามารถจะให้เขาออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้” ในกรณีอย่างนี้ ควรมิอูเบกขา

๓. วิธีระงับความแตกสามัคคี

พระพุทธเจ้าตรัสว่า เมื่อภิกษุทั้งหลายสามัคคีกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน ตั้งใจศึกษาธรรมเหล่านี้อยู่ ถ้ามีการพุดุญท์กัน มีความเห็นแตกแยกกัน ผูกใจเจ็บ ไม่เชื่อถือกัน ไม่ยินดีต่อกัน ควรปฏิบัติอย่างไร ทรงแนะนำให้มีภิกษุผู้เป็นกลาง ทำหน้าที่ระงับความแตกสามัคคี ดังต่อไปนี้

(๑) ควรเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในพวกที่แตกแยกกันฝ่ายหนึ่ง ที่เห็นว่าเป็นผู้ตกเตือนได้ง่ายกว่า แล้วพุดนำให้คิดว่า ถ้าพระพุทธองค์ทรงทราบเรื่องนี้ จะทรงตำหนิได้หรือไม่ และถ้าไม่เลิกละเลยกัน จะบรรลุนิพพานได้หรือไม่

(๒) ควรเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในอีกฝ่ายหนึ่งที่เห็นว่าเป็นผู้ตกเตือนได้ง่ายกว่า แล้วพุดแนะนำโดยนัยเดียวกัน

ทรงสรุปว่า ถ้าภิกษุเหล่านี้ถามภิกษุผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวข้างต้นว่า “ท่านผู้มีอายุ ท่านทำให้ภิกษุเหล่านั้นออกจากอกุศล ให้ดำรงอยู่ในกุศลแล้วหรือ” ภิกษุนั้นควรตอบว่า “ท่านทั้งหลายในเรื่องนี้ กระผมได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ณ ที่ประทับ พระผู้มีพระภาคทรงแสดง **สารณียธรรม**แก่กระผม กระผมฟังธรรมของพระองค์แล้ว ได้บอกแก่ภิกษุเหล่านั้น ภิกษุเหล่านั้นฟังธรรมนั้นแล้ว ออกจากอกุศล ดำรงอยู่ในกุศลได้แล้ว” เมื่อชี้แจงอย่างนี้ ชื่อว่าไม่ยกตน ไม่ข่มบุคคลอื่น และชื่อว่าชี้แจงอย่างสมเหตุสมผล ไม่เป็นเหตุให้ถูกตำหนิได้

สารณียธรรมหรือสาราณียธรรม คือธรรมที่ทำให้ระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มี ๖ ประการ ได้แก่

๑. **เมตตาการุณยธรรม** ตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจรรย์ (ภิกษุสามเณร) ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
๒. **เมตตาวจีกรรม** ตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
๓. **เมตตามโนกรรม** ตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
๔. **สาธารณโภคีตา** แบ่งปันลาภที่ได้มาโดยธรรมแก่เพื่อนพรหมจรรย์
๕. **สัสสามัญญตา** มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
๖. **ทัญญูสามัญญตา** มีความเห็นถูกต้องดีงาม เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง^๒

สารณียธรรม ๖ ประการนี้ นอกจากเป็นธรรมสำหรับผู้ประสานสามัคคีแล้วยังป้องกันมิให้เกิดอธิกรณ์(คดีความ)ขึ้นในสงฆ์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน**สามคามสูตร**^๓ ในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย อุปปัณณาสก์ คือเป็นพระสูตรที่ ๔ ต่อจากกีนติสูตร ที่กล่าวถึงช้างต้น ในพระสูตรนี้ พระพุทธองค์ตรัสหลักธรรมไว้ ๔ หมวด คือ มูลเหตุวิวาท ๒ ประการ อธิกรณ์ ๔ ประการ วิธีระงับอธิกรณ์ ๗ ประการ และธรรมสำหรับป้องกันมิให้เกิดอธิกรณ์ คือสารณียธรรม ๖ ประการ

คุณธรรมหมวดนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงอธิบายขยายความไว้ในพระราชดำรัสที่ตรัสตอบพระบรมวงศานุวงศ์ คณะรัฐมนตรี ข้าราชการ และประชาชนที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล ณ สีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม เนื่องในงาน ๖๐ ปีแห่งการครองราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๙ โดยทรงรวมข้อความประการที่ ๑-๓ เข้าด้วยกัน ดังความสำคัญต่อไปนี้

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐ (กรุงเทพฯ : คณะผู้ศรัทธารวมกันจัดพิมพ์เป็นธรรมทาน, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐๐-๒๐๑.

^๓ ม.อ. (ไทย) ๑๔/๔๑-๕๔/๕๐-๖๑

“ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้มาอยู่ในท่ามกลางมหาสมาคม พร้อมพรั่งด้วยบุคคลจากทุกสถาบันในชาติ ตลอดจนประชาชนชาวไทย ขอขอบใจในคำอำนวยพร และการเฉลิมฉลองยิ่งใหญ่ว่าทุกคนตั้งใจจัดให้ข้าพเจ้าเป็นพิเศษ ทั้งรัฐบาลได้จัดงานครั้งนี้ได้เรียบร้อยและงดงาม น้ำใจไมตรีของประชาชนชาวไทยที่ได้ร่วมกันแสดงออกทั่วประเทศ รวมทั้งที่พร้อมเพรียงกันมาในวันนี้ นำมาปลื้มใจมาก เพราะแต่ละคนได้แสดงออกและตั้งใจมาด้วยความหวังดีจากใจจริง จึงขอขอบใจทุกๆ คน จิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของทุกคนทุกฝ่าย ทำให้ข้าพเจ้าเห็นแล้วมีกำลังใจมากขึ้น นึกถึงคุณธรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของความรัก ความสามัคคีที่ทำให้คนไทยเราสามารถร่วมมือร่วมใจกันรักษาและพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไปได้ตลอดรอดฝั่ง

ประการแรก คือ การที่ทุกคนคิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน

ประการที่สอง คือ การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงาน ประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผล ทั้งแก่ตน แก่ผู้อื่น และแก่ประเทศชาติ

ประการที่สาม คือ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริต ในกฎ กติกา และในระเบียบแบบแผน โดยเท่าเทียมเสมอกัน

ประการที่สี่ คือ การที่ต่างคนต่างพยายามทำความดี ความเห็นของตนให้ถูกต้อง เทียงตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุผล

หากความคิด จิตใจ และการประพฤติปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกันในทางที่ดี ที่เจริญนี้ยังมีพร้อมมูลในกาย ในใจของคนไทย ก็มั่นใจได้ว่า ประเทศชาติไทยจะดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไปได้ จึงขอให้ท่านทั้งหลายในมหาสมาคมนี้ ทั้งประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า ได้รักษาจิตใจและคุณธรรมนี้ไว้ให้เหนียวแน่น และถ่ายทอดความคิดจิตใจนี้กันต่อไปอย่าให้ขาดสาย เพื่อให้ประเทศชาติของเราดำรงยืนยงอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุขทั้งในปัจจุบันและในภายหน้า...”

พระราชดำรัสในตอนท้าย ทรงชี้ให้เห็นความสำคัญของคุณธรรมหมวดนี้และทรงชักชวนให้ทุกคนนำไปประพฤติปฏิบัติและถ่ายทอดสู่ผู้อื่นต่อไป อย่าให้ขาดสาย

วิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยด้วยการสมานฉันท์แนวพุทธ

วิธีระงับความเห็นขัดแย้งในการอธิบายธรรม วิธีกล่าวหาผู้ต้องอาบัติและวิธีระงับความแตกสามัคคีในหมู่สงฆ์ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในกีนติสูตร และสามคามสูตร ดังกล่าวโดยย่อข้างต้น

นั้น ถือได้ว่า **เป็นวิธีการสมานฉันท์แนวพุทธ** ถ้าตั้งใจศึกษารายละเอียดในพระสูตรทั้งสอง แล้วนำวิธีการเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งกันในสังคมไทยปัจจุบันได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับสาเหตุของความขัดแย้งแต่ละกรณี เชื่อแน่ว่าจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งในกรณีนั้นๆ ได้ การประยุกต์พุทธวิธีสมานฉันท์ดังกล่าว ควรประกอบด้วยหลักการสำคัญ ดังต่อไปนี้

๑. ต้องมีบุคคลหรือคณะบุคคลที่วางตัวเป็นกลาง ทำหน้าที่สานสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดสมานฉันท์ขึ้นในกลุ่มต่างๆ ที่ขัดแย้งกัน

ผู้ทำหน้าที่สานสัมพันธ์เพื่อให้เกิดสมานฉันท์ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

๑.๑ **ต้องมีจิตสาธารณะ** (public mind) คือมีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หรือประโยชน์ของประเทศชาติอย่างแท้จริง โดยมุ่งหวังความสงบสุขของประชาชนและประเทศชาติเป็นสำคัญ ไม่หวังผลประโยชน์ส่วนตน หรือพวกพ้องของตนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

๑.๒ **ต้องมีจิตอาสา** (voluntary mind) คือสมัครใจและเต็มใจอาสาเข้ามาช่วยแก้ปัญหาของสังคมประเทศชาติ แม้รู้ตระหนักว่าเป็นเรื่องยากลำบาก เสี่ยงต่อความทุกข์ ความเสื่อมเสียอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะเกิดขึ้น แต่ยอมทนลำบาก ทนตรากตรำ ทนเจ็บใจ โดยอนุโลมตามคุณสมบัติ ๔ ประการของภิกษุผู้ทำหน้าที่กล่าวหาผู้ต้องอาบัตินี้ดังกล่าวข้างต้น

๑.๓ **ต้องมีจิตใจใฝ่ธรรมมุ่งตีมุ่งเจริญต่อผู้อื่น** (spiritual mind) คือยึดมั่นในหลักสารณียธรรม (ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความรัก) ๖ ประการ หรือ ๔ ประการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประยุกต์ขึ้นเป็นพระราชดำรัส พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยในงาน ๖๐ ปีแห่งการครองราชสมบัติ เมื่อ ๙ มิถุนายน ๒๕๔๙

๑.๔ **ต้องมีจิตเป็นนักเหตุผล** (rational mind) คือมีสติปัญญา รู้หลักเหตุผลตามแนวอริยสัจ ๔ เข้าใจเรื่องราวที่เป็นข้อขัดแย้งกันได้ชัด สามารถชี้แจงให้คู่กรณีมองเห็นผลดี ผลร้ายของการขัดแย้งนั้นๆ ได้อย่างมีเหตุผลเชื่อถือได้

ถ้าถามว่า บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวมานี้มีหรือไม่ ตอบว่า มี แต่เนื่องจากในปัจจุบันคนในสังคมไม่ไว้วางใจกัน มองต่างมุมกันทุกเรื่อง ไม่ยอมรับว่าจะมีผู้ใดเป็นคนดีมีคุณธรรมดังกล่าวได้จริง คนดีที่ว่ามานี้จึงไม่แสดงตัว เพราะท่านทราบดีว่า การทำความดีก็ต้องทำให้ถูกกาลและเทศะด้วย จึงจะเกิดผล

๒. หน้าที่ของผู้สานสัมพันธ์เพื่อให้เกิดสมานฉันท์

ผู้ทำหน้าที่สานสัมพันธ์ควรทำหน้าที่ตามขั้นตอน ดังนี้

๒.๑ ศึกษาปัญหาความขัดแย้งให้เข้าใจชัดว่าเป็นเรื่องอะไร มีความเป็นมาอย่างไร มีอะไรเป็นสาเหตุแท้ มีอะไรเป็นสาเหตุเทียม แต่ละฝ่ายเห็นอย่างไร ต่างกันตรงไหน ข้อแตกต่างกันนั้นเป็นข้อเท็จจริง หรือเป็นเพียงความคิดเห็น แล้วสรุปผลที่ได้จากการศึกษาเก็บไว้เพื่อใช้เป็นข้อมูลต่อไป

๒.๒ ศึกษาบุคคลหรือกลุ่มบุคคลของแต่ละฝ่ายที่พอจะขอพบปะเพื่อเจรจาทำความเข้าใจกันได้โดยง่าย และพอจะเป็นตัวแทนของกลุ่มหรือฝ่ายได้

๒.๓ ขอพบปะเจรจาข้อขัดแย้งกับตัวแทนของแต่ละฝ่าย ต่างกรรมต่างวาระกัน เพื่อขอฟังความเห็นที่เป็นสาระสำคัญ ซึ่งแต่ละฝ่ายยึดถือ โดยเสนอฐานความคิดในการเจรจาว่า ไม่มีฝ่ายใดเห็นผิด ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ หรือเห็นถูก ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ถ้าทั้ง ๒ ฝ่ายสามารถมานั่งสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นของกันและกันได้ จะทำให้ขจัดความเห็นที่ผิดของแต่ละฝ่ายออกไป นำความเห็นที่ถูกต้องของทั้ง ๒ ฝ่ายมารวมกันเพื่อให้ได้ความถูกต้องเต็ม ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ซึ่งทำให้ความขัดแย้งยุติลงและเกิดสมานฉันท์ระหว่างกันได้

๒.๔ นำความเห็นของแต่ละฝ่ายมาศึกษาเปรียบเทียบหาแนวทางสู่การสมานฉันท์ แล้วนัดพบตัวแทนแต่ละฝ่ายชี้แจงให้ทราบว่า ข้อขัดแย้งที่แท้จริงอยู่ตรงไหน ถ้าประนีประนอมกันไม่ได้จะเกิดผลร้ายแก่ชาติบ้านเมืองอย่างไร และถ้าตัวแทนแต่ละฝ่ายเห็นด้วยก็ให้นำไปทำความเข้าใจกับฝ่ายของตน เพื่อสานสัมพันธ์ให้เกิดสมานฉันท์ต่อไป

อย่างไรก็ดี สมานฉันท์จะเกิดขึ้นเมื่อต่างฝ่ายยอมรับความจริงว่า เป็นความจริง และยอมรับความเท็จว่า เป็นความเท็จ ไม่ถือทิฐิมานะ ไม่อ้างเหตุผลเข้าข้างตัวเอง และไม่ถือประโยชน์ส่วนตนสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนรวม

สรุป

บทความนี้ เขียนขึ้นด้วยเจตนาเป็นมหากุศล และมีความปรารถนาด้วยความบริสุทธิ์ใจ ๓ ประการ คือ (๑) อยากเห็นสังคมไทยสงบสุขสมกับเป็นเมืองพุทธ (๒) อยากเห็นคนไทยซึ่งส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นที่พึงได้ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแก้ปัญหาของประเทศชาติอย่างจริงจัง (๓) อยากให้ท่านผู้มีจิตสาธารณะ มีจิตอาสา มีจิตใฝ่ธรรมมุ่งดีมุ่งเจริญต่อประเทศ

ชาติ และมีจิตเป็นนักเหตุผล พิจารณาว่าพุทธวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยการสมานฉันท์
ดังกล่าวมาข้างต้นนั้น มีความเหมาะสมเพียงใด สามารถนำไปใช้ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมได้
หรือไม่

บรรณานุกรม

พระไตรปิฎกแก่นธรรม ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระสูตรตันตปิฎก

เล่ม ๑, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๑๔, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหา

จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐.

กรุงเทพฯ : คณะผู้ศรัทธาร่วมกันจัดพิมพ์เป็นธรรมทาน, ๒๕๔๕.

..... พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ : คณะผู้ศรัทธา
ร่วมกันจัดพิมพ์เป็นธรรมทาน, ๒๕๔๖.